

BS/106/2012

**SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU
NA EMERYTURZE**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W związku z obchodami Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej prezentujemy kolejny komunikat poświęcony problematyce osób starszych¹. Tym razem zapytaliśmy osoby pobierające świadczenia emerytalne o ich pracę zarobkową oraz sposoby spędzania czasu na emeryturze².

PRACA ZAROBKOWA I INNE ŹRÓDŁA UTRZYMANIA EMERYTÓW

Niemal wszyscy badani pobierający świadczenia emerytalne deklarują, że utrzymują się z emerytury (98%). Ponadto co dziesiąty (10%) korzysta z pomocy rodziny, a co czternasty (7%) podejmuje prace dorywcze. Z pozostałych źródeł utrzymania emeryci korzystają sporadycznie.

		CBOS
Z czego utrzymuje się Pan(i) obecnie, niezależnie od tego, czy jest to główne czy też dodatkowe źródło utrzymania? Czy jest to:		
		Odpowiedzi twierdzące osób pobierających świadczenia emerytalne (N=266)
– emerytura		98%
– pomoc rodziny (dzieci, krewnych)		10%
– praca dorywcza		7%
– renta inwalidzka		5%
– korzystanie z oszczędności		5%
– stała praca		4%
– jestem na utrzymaniu męża/zony		4%
– gospodarstwo rolne		3%
– dodatkowe ubezpieczenie – polisa , tzw. trzeci filar		2%
– renta rodzinna		1%
– praca na własny rachunek		1%
– dochody z inwestycji, lokat		1%
– dochody z wynajmu lokalu, domu		1%
– zasiłek z pomocy społecznej		1%
– coś innego		2%

¹ Zob. komunikaty CBOS: „Społeczna solidarność z osobami w starszym wieku”, czerwiec 2012, oraz „Polacy wobec własnej starości”, lipiec 2012 (oprac. M. Omyła-Rudzka).

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (265) przeprowadzono w dniach 14 – 20 czerwca 2012 roku na liczącej 1013 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

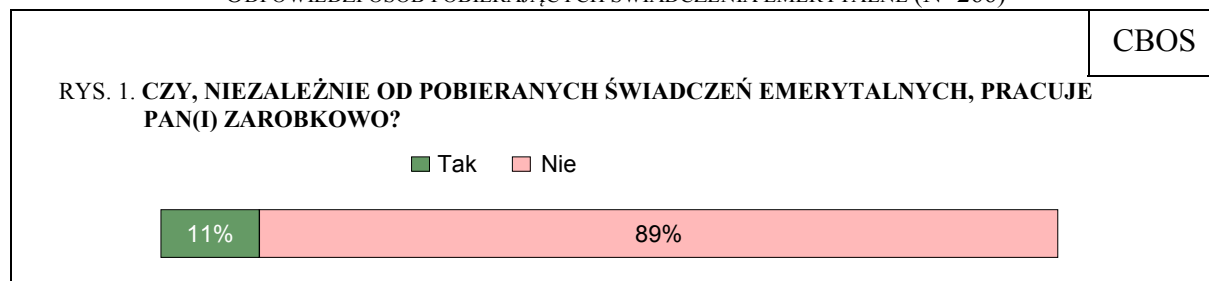
Warto sprawdzić, czy analizowane źródła dochodu są wystarczające oraz jak emeryci oceniają swoją sytuację materialną. Okazuje się, że osoby pobierające świadczenia emerytalne gorzej niż pozostali badani postrzegają swoje położenie materialne. Dobrze ocenia je 30% emerytów, podczas gdy wśród ogółu Polaków odsetek ten wynosi 41%.

Tabela 1

Ocena własnych warunków materialnych	Czy obecnie pobiera Pan(i) emeryturę?		Ogółem
	Tak	Nie	
	w procentach		
Złe	18	13	14
Średnie	52	43	45
Dobre	30	45	41

Dla niewielu emerytów źródłem utrzymania jest praca zarobkowa. Z odpowiedzi na kolejne pytanie wynika, że wykonuje ją mniej więcej co dziesiąty (11%). Pracują na ogół młodszy emeryci; średnia wieku pracujących emerytów wynosi 62 lata, natomiast w grupie niepracujących – 69 lat. Wśród najważniejszych powodów kontynuowania pracy po uzyskaniu prawa do emerytury najczęściej podawano chęć pozostania jak najdłużej aktywnym zawodowo oraz konieczność dorabiania do emerytury.

ODPOWIEDZI OSÓB POBIERAJĄCYCH ŚWIADCZENIA EMERYTALNE (N=266)

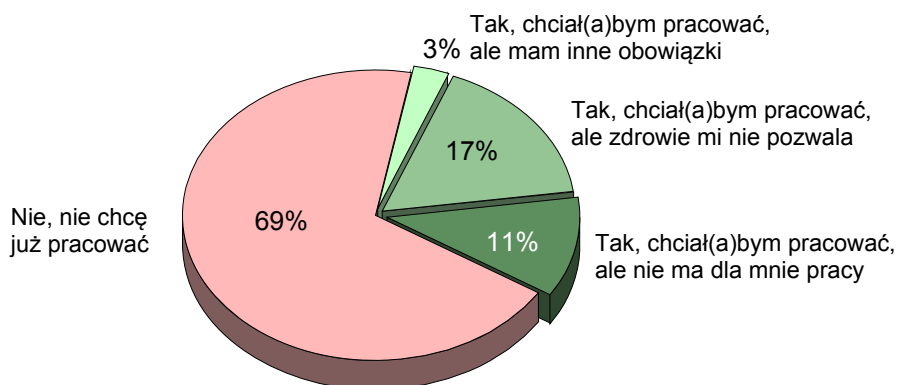
Niepracujących emerytów zapytaliśmy, czy chcieliby jeszcze pracować zarobkowo. Zdecydowana większość z nich (69%) nie wyraża takiej chęci. Pozostali deklarują, że chcieliby pracować, ale nie pozwala im na to stan zdrowia (17%), albo że nie ma dla nich pracy (11%). Jedynie nieliczni (3%) nie są zainteresowani pracą z powodu innych obowiązków.

Chęć podjęcia pracy zawodowej zależna jest od wieku badanych. W grupie osób niezainteresowanych wykonywaniem pracy średnia wieku wynosi 71 lat, wśród niepracujących ze względu na stan zdrowia – 66 lat, a wśród pozostałych wyrażających chęć podjęcia pracy 63 lata.

ODPOWIEDZI OSÓB NIEPRACUJĄCYCH POBIERAJĄCYCH ŚWIADCZENIA EMERYTALNE (N=235)

CBOS

RYS. 2. CZY CHCIAŁ(A)BY PAN(I) JESZCZE PRACOWAĆ ZAROBKOWO?

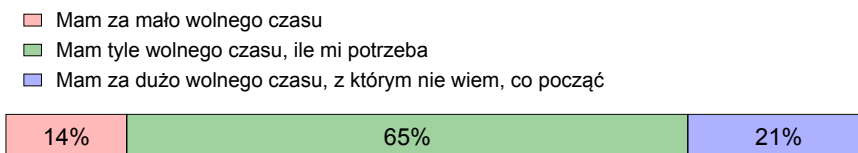
SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU NA EMERYTURZE

Większość emerytów (65%) deklaruje, że ma tyle wolnego czasu, ile im potrzeba. Co piąty (21%) uważa, że ma za dużo wolnego czasu, a co siódmy (14%) – że za mało. Zbyt małą ilość wolnego czasu częściej zgłaszają pracujący oraz młodszy emeryci. W grupie tych, którzy twierdzą, że mają zbyt mało wolnego czasu, średnia wieku wynosi 63 lata, natomiast wśród osób usatysfakcjonowanych ilością wolnego czasu oraz badanych mających go zbyt dużo – 69 lat.

ODPOWIEDZI OSÓB POBIERAJĄCYCH ŚWIADCZENIA EMERYTALNE (N=266)

CBOS

RYS. 3. CZY WYDAJE SIĘ PANU(I), ŻE OBECNIE MA PAN(I) ZA DUŻO CZY TEŻ ZA MAŁO WOLNEGO CZASU?

Osoby pobierające świadczenia emerytalne zapytaliśmy, jak na ogół spędzają czas. Przedstawiliśmy im listę różnego rodzaju czynności, prosząc o określenie częstości ich wykonywania.

Tabela 2

Jak na ogół spędza Pan(i) czas? Czy i jak często:	Tak, regularnie	Tak, od czasu do czasu	Tak, ale rzadko	Nie, nigdy
	w procentach			
– pomaga Pan(i) dzieciom, członkom rodziny w ich działalności zarobkowej – w prowadzeniu gospodarstwa rolnego, firmy	12	10	7	71
– opiekuje się Pan(i) wnukami/prawnukami	15	19	10	56
– pomaga Pan(i) dzieciom/rodzinie w prowadzeniu domu	13	15	6	66
– opiekuje się Pan(i) współmałżonkiem, rodzicami lub inną osobą/osobami starszymi, chorymi, niepełnosprawnymi w rodzinie	15	3	4	78
– pracuje Pan(i) społecznie na rzecz innych ludzi, społeczności lokalnej, sąsiadów, parafii	2	5	5	88
– pracuje Pan(i) jako wolontariusz	0	0	2	98
– chodzi Pan(i) do kościoła, uczestniczy w mszach, nabożeństwach	56	16	9	19
– uczestniczy Pan(i) w działalności jakiejś grupy, wspólnoty religijnej	6	2	1	91
– spotyka się Pan(i) ze znajomymi, przyjaciółmi w domu	11	56	20	13
– spędza Pan(i) czas ze znajomymi, przyjaciółmi poza domem	7	43	26	24
– poświęca się Pan(i) swojemu hobby, rozwija swoje zainteresowania	17	20	7	56
– ogląda Pan(i) telewizję	70	20	8	2
– słucha Pan(i) radia, muzyki	40	28	13	19
– czyta Pan(i) książki, czasopisma, gazety	41	28	11	20
– korzysta Pan(i) z komputera, internetu	13	6	4	77
– chodzi Pan(i) do kina	1	5	16	78
– chodzi Pan(i) do teatru, opery, na koncerty	1	5	16	78
– chodzi Pan(i) do muzeów, galerii, na wystawy	1	5	17	77
– uprawia Pan(i) działkę, ogród	41	11	3	45
– chodzi Pan(i) na spacer, piesze wycieczki	32	34	7	27
– uprawia Pan(i) sport: gimnastykę, chodzi na basen, jeździ na rowerze	14	15	6	65
– odwiedza Pan(i) rodzinę, krewnych poza miejscem Pana(i) zamieszkania	12	45	20	23
– podróżuje Pan po kraju, zwiedza różne miejsca	2	15	18	65
– podróżuje Pan(i) po Europie i po świecie	2	7	8	83
– uczestniczy Pan(i) w różnych ciekawych zajęciach, kursach, takich jak: warsztaty z informatyki, ćwiczenia pamięci, zajęcia w ramach uniwersytetu trzeciego wieku	1	3	2	94
– poświęca Pan(i) czas na naukę języków obcych	2	2	2	94
– doskonali się Pan(i), uzupełnia wiedzę, kwalifikację	3	2	3	92

Prawie wszyscy emeryci oglądają telewizję (98%), zdecydowana większość spotyka się ze znajomymi i przyjaciółmi w domu (87%) lub poza domem (76%), chodzi do kościoła (81%), słucha radia, muzyki (81%), czyta książki, czasopisma, gazety (80%), odwiedza

rodzinę, krewnych poza swoim miejscem zamieszkania (77%) oraz chodzi na spacer i piesze wycieczki (73%).

Ponad połowa emerytów uprawia działkę lub ogród (55%). Duża grupa pomaga rodzinie – opiekuje się wnukami, prawnukami (44%), pomaga w prowadzeniu domu (34%) lub w działalności zarobkowej rodziny (29%), opiekuje się chorymi, niepełnosprawnymi członkami rodziny (22%).

Również znaczący odsetek osób pobierających świadczenia emerytalne poświęca się swojemu hobby, rozwija swoje zainteresowania (44%), uprawia sport (35%), ale tylko nieliczni się doksztalają – uzupełniają wiedzę (8%), uczestniczą w kursach (6%) czy też uczą się języków obcych (6%). Mniej więcej co trzeci emeryt podróżuje po kraju, zwiedza różne miejsca (35%), natomiast o połowę mniejsza grupa (17%) podróżuje po Europie i świecie.

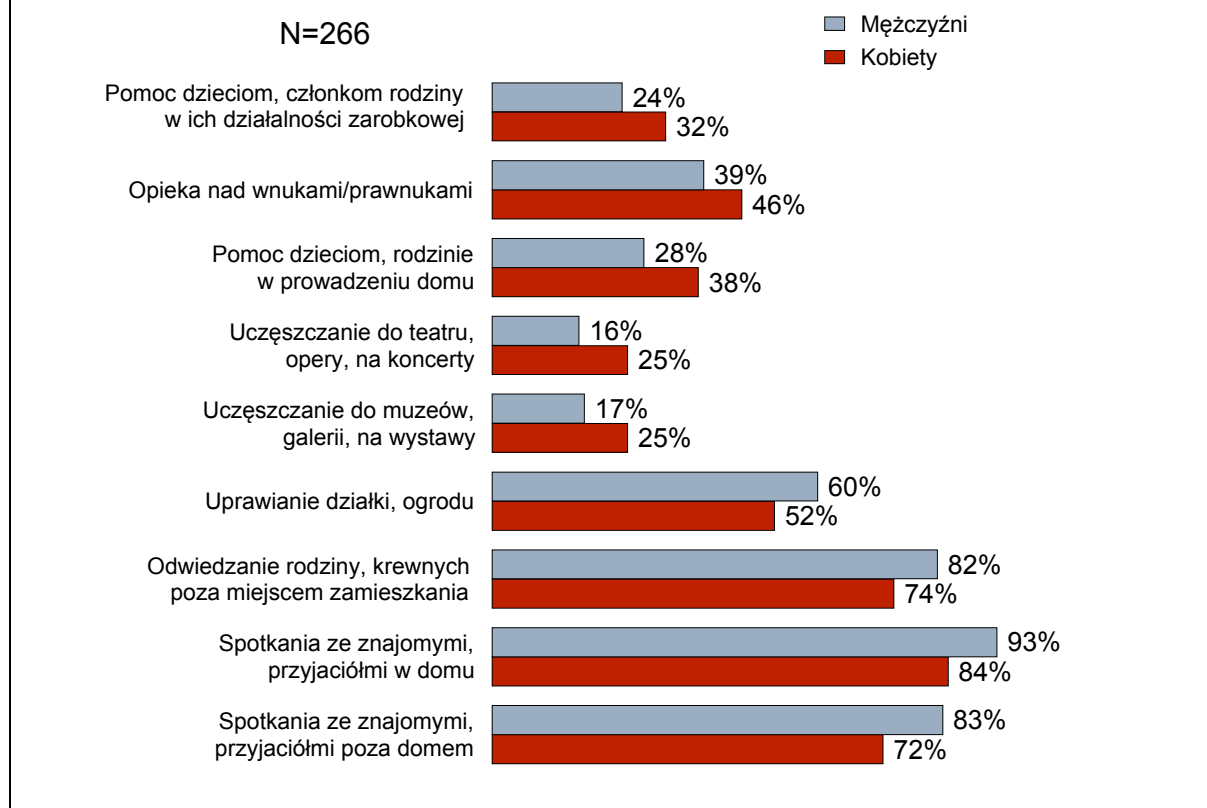
Mniej więcej jedna czwarta emerytów korzysta z nowoczesnych technologii (23%), uczestniczy w życiu kulturalnym – chodzi do muzeów, galerii, na wystawy (23%), do kina (22%), do teatru, opery, na koncerty (22%).

Relatywnie niewielu emerytów poświęca się pracy społecznej na rzecz innych osób, społeczności lokalnej, sąsiadów, parafii (12%) lub w charakterze wolontariusza (2%). Również stosunkowo niewielu uczestniczy w działalności jakiejś grupy, wspólnoty religijnej (9%).

Spędzanie czasu na emeryturze jest zróżnicowane społecznie. Bardzo silną determinantą sposobu jego spędzania jest wiek. Generalnie wraz z wiekiem respondenci coraz rzadziej podejmują prawie wszystkie omawiane formy aktywności. Wpływ wieku jest najmniej zauważalny w przypadku działań rzadko podejmowanych przez seniorów, takich jak: praca w charakterze wolontariusza, uczestnictwo w działalności wspólnoty religijnej, nauka języków obcych, a także w przypadku najbardziej popularnego sposobu spędzania czasu – oglądania telewizji.

Sposoby spędzania czasu na emeryturze różnicuje również płeć. Kobiety częściej niż mężczyźni angażują się w opiekę nad wnukami, prawnukami, pomagają dzieciom, rodzinie w prowadzeniu domu, częściej też pomagają dzieciom i innym członkom rodziny w ich działalności zarobkowej. Kobiety na emeryturze również częściej uczestniczą w życiu kulturalnym: chodzą do teatru, opery, na koncerty, do muzeów, galerii oraz na wystawy. Mężczyźni natomiast w większym stopniu angażują się w uprawianie działki, ogródka, odwiedzanie rodziny poza miejscem zamieszkania, a także spotkania ze znajomymi, przyjaciółmi – w domu i poza domem.

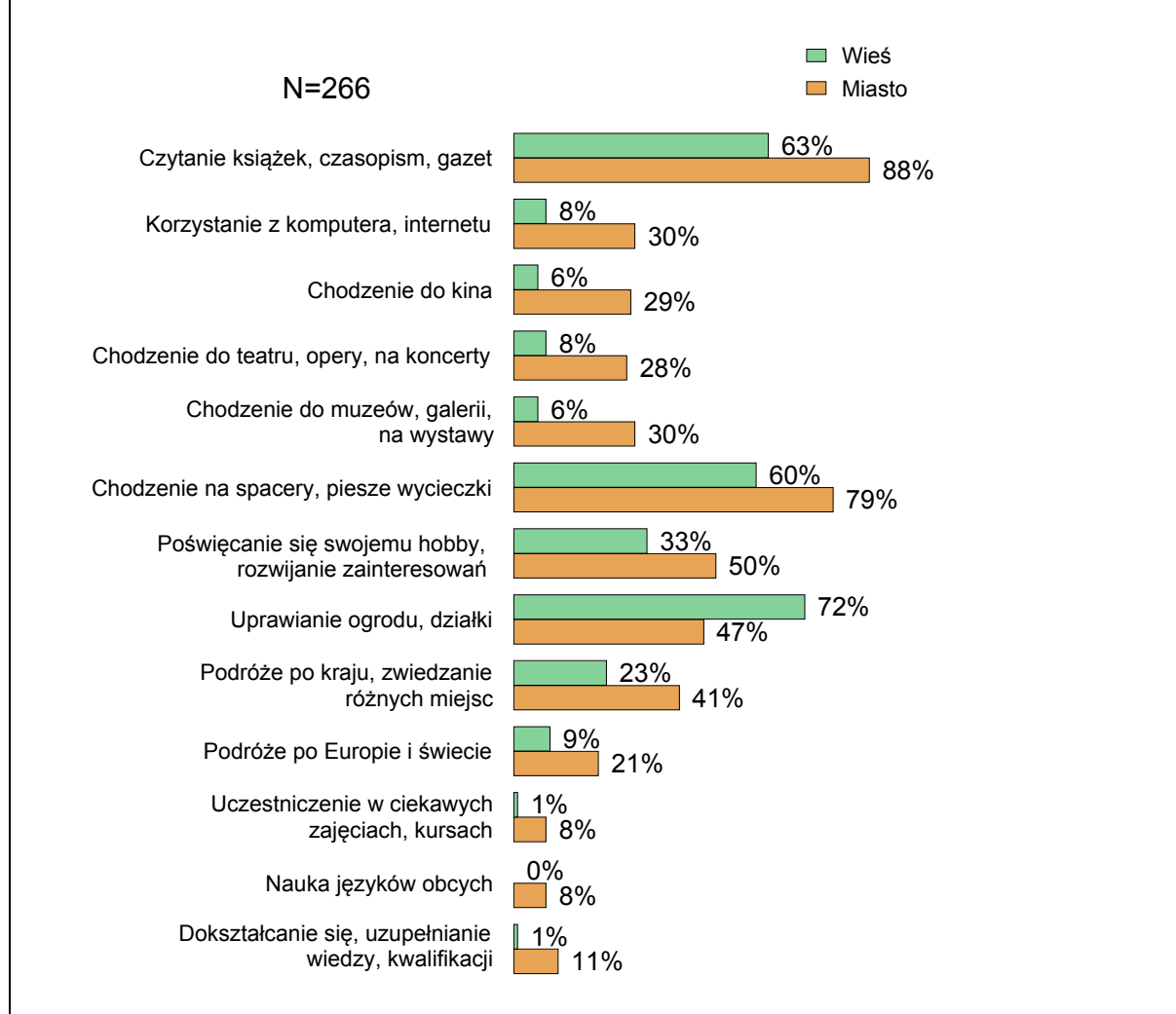
RYS. 4. SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU NA EMERYTURZE WEDŁUG PŁCI

Połączono odpowiedzi „Tak, regularnie”, „Tak, od czasu do czasu”, „Tak, ale rzadko”

Również miejsce zamieszkania (wieś lub miasto) ma duży wpływ na sposoby spędzania czasu na emeryturze. Okazuje się, że emeryci mieszkający w miastach zdecydowanie częściej niż ci, którzy mieszkają na wsi, czytają książki, czasopisma, gazety, korzystają z komputera, internetu, chodzą do kina, teatru, opery, na koncerty, do muzeów, galerii, na wystawy, chodzą na spacer, podróżują po kraju i świecie, częściej również poświęcają się swojemu hobby. Do listy aktywności typowo miejskich należy dodać także takie sposoby spędzania czasu, jak: uczestniczenie w różnych ciekawych zajęciach, nauka języków obcych, doksztalcanie się. Emeryci mieszkający na wsi praktycznie nie podejmują takich form aktywności. Z kolei osoby starsze zamieszkujące tereny wiejskie zdecydowanie częściej uprawiają działki i ogrody.

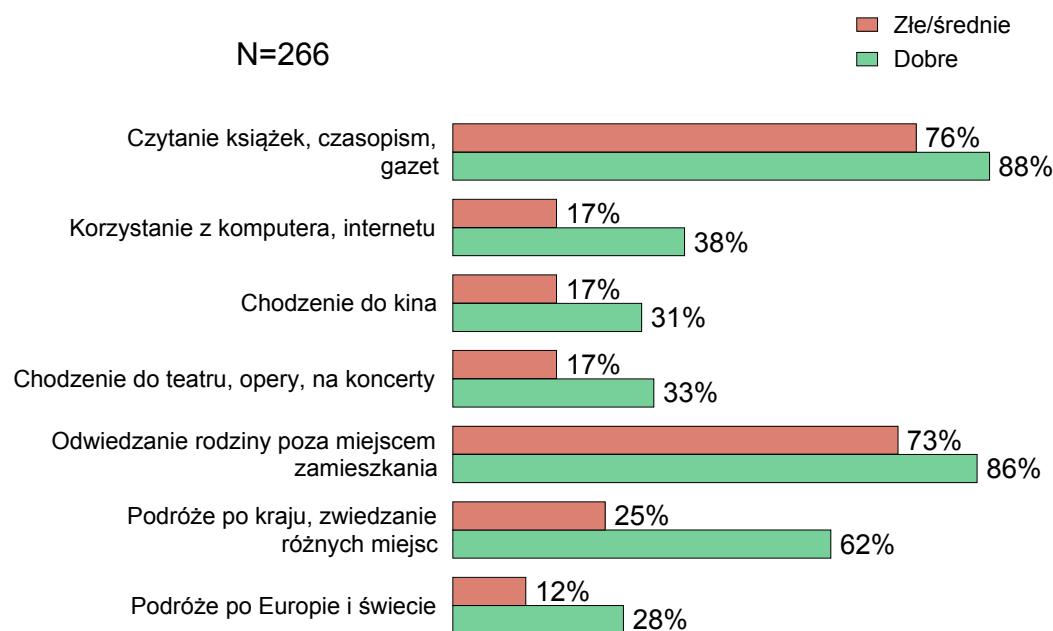
RYS. 5. SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU NA EMERYTURZE WEDŁUG MIEJSCA ZAMIESZKANIA

Połączono odpowiedzi „Tak, regularnie”, „Tak, od czasu do czasu”, „Tak, ale rzadko”

Sposoby spędzania czasu na emeryturze związane są także z sytuacją materialną. Jej oddziaływanie uwidacznia się szczególnie w przypadku takich aktywności, jak: podróże, uczestnictwo w kulturze oraz korzystanie z komputera i internetu. Emeryci lepiej sytuowani częściej podróżują po kraju i świecie, odwiedzają rodzinę poza miejscem zamieszkania, częściej czytają książki, czasopisma, gazety, chodzą do kina, teatru, opery, na koncerty oraz częściej korzystają z komputera i internetu.

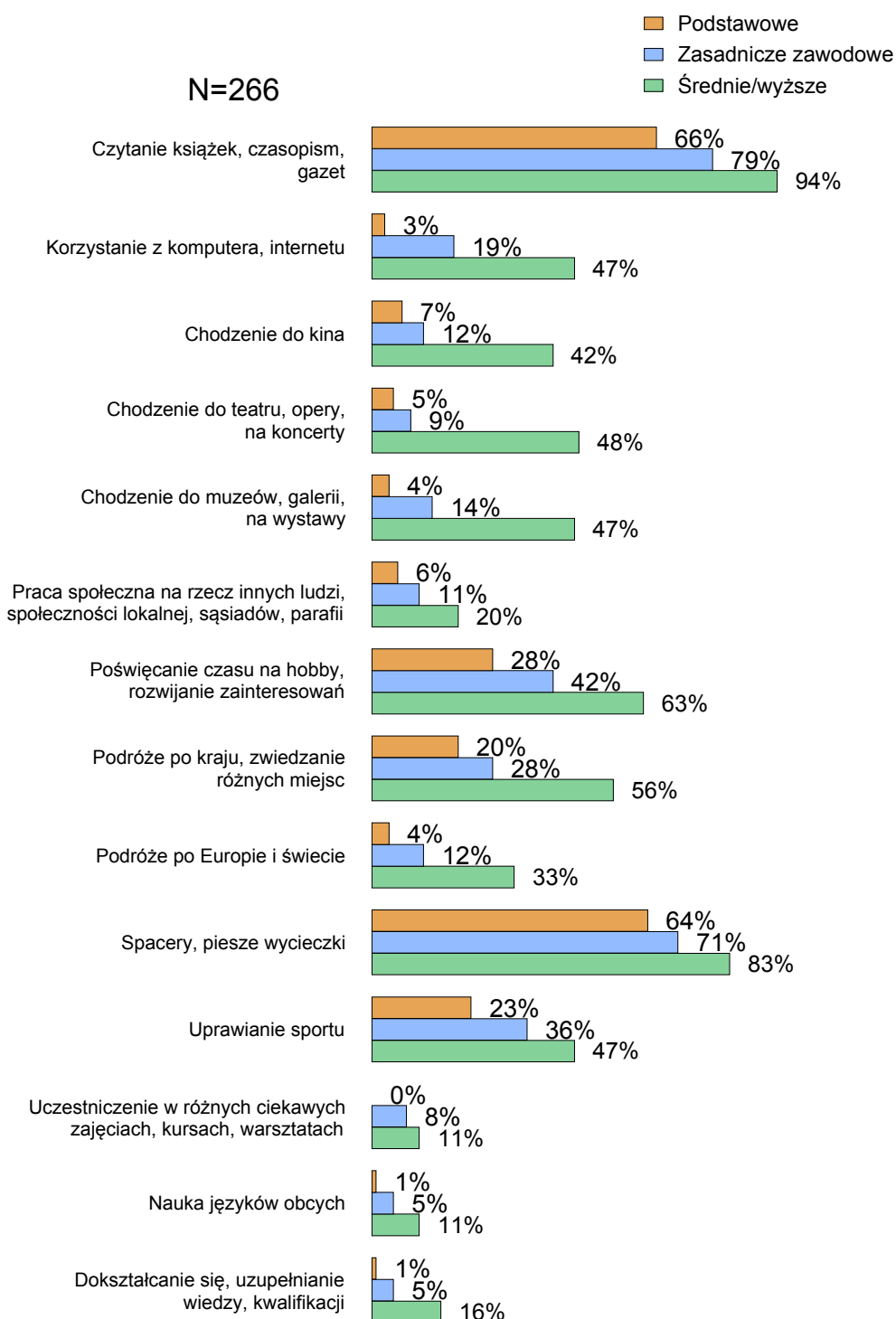
RYS. 6. SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU NA EMERYTURZE WEDŁUG OCENY WŁASNYCH WARUNKÓW MATERIALNYCH

Połączono odpowiedzi „Tak, regularnie”, „Tak, od czasu do czasu”, „Tak, ale rzadko”

Podejmowane na emeryturze formy aktywności zależne są również od poziomu wykształcenia. Okazuje się, że emeryci lepiej wykształceni częściej angażują się w prace społeczne na rzecz innych ludzi, poświęcają się swojemu hobby, korzystają z komputera i internetu, częściej uczestniczą w kulturze, chodzą na spacer, piesze wycieczki, uprawiają sport, gimnastykę, podróżują po kraju i świecie, a także więcej czasu przeznaczają na doksztalcanie i rozwój.

RYS. 7. SPOSOBY SPĘDZANIA CZASU NA EMERYTURZE WEDŁUG WYKSZTAŁCENIA

Połączono odpowiedzi „Tak, regularnie”, „Tak, od czasu do czasu”, „Tak, ale rzadko”

W celu uchwycenia zależności między różnymi sposobami spędzania czasu na emeryturze przeprowadziliśmy analizę czynnikową, w wyniku której wyodrębnionych zostało osiem czynników³.

Pierwszy czynnik grupuje czynności związane z uczestnictwem w życiu kulturalnym, podróżami po kraju i świecie, korzystaniem z komputera i internetu, uprawianiem sportu, a także z poświęcaniem się swojemu hobby i rozwijaniem innych zainteresowań.

Wokół **drugiego czynnika** skoncentrowane są zróżnicowane rodzaje aktywności, a łączącym je elementem jest ich duża popularność. Do tego czynnika przypisane są zarówno sposoby spędzania czasu związane z życiem społecznym i rodzinnym (spotykanie się ze znajomymi w domu i poza domem, odwiedzanie rodziny), jak i z aktywnością fizyczną (chodzenie na spacer, piesze wycieczki), a ponadto bierne sposoby spędzania czasu (oglądanie telewizji).

Wokół **trzeciego czynnika** zgrupowane są czynności związane z doksztalcaniem, nauką, zdobywaniem wiedzy i kwalifikacji.

³ Analiza czynnikowa została przeprowadzona na zmiennych zero-jedynkowych, gdzie „1” oznacza, że dana osoba podejmuje określony rodzaj aktywności (połączone zostały kategorie: „Tak, regularnie”, „Tak, od czasu do czasu”, „Tak, ale rzadko”), a „0” oznacza, że dana osoba nie podejmuje danego rodzaju aktywności. Do wyodrębnienia czynników zastosowano metodę głównych składowych i rotację VARIMAX. Procent wyjaśnianej wariancji przez wyodrębnione czynniki wynosi 59,43%.

Czwarty czynnik skupia czynności związane z udzielaniem opieki i pomocy różnym członkom rodziny. Znajdują się tu takie rodzaje aktywności, jak: pomoc rodzinie w prowadzeniu domu, w pracy zarobkowej, opieka nad wnukami/prawnukami, a także nad chorymi członkami rodziny.

Piąty czynnik grupuje pracę społeczną na rzecz innych ludzi, wolontariat oraz działalność w ramach wspólnot religijnych.

Z **szóstym czynnikiem** związana jest tylko jedna forma spędzania czasu – uprawianie działki i ogrodu. Okazuje się, że jest ona względnie niezależna od innych rodzajów aktywności. Również stosunkowo niezależny od innych sposobów spędzania czasu jest udział w praktykach religijnych. Chodzenie do kościoła i uczestniczenie w mszach i nabożeństwach to jedyna forma aktywności tworząca **czynnik ósmy**.

Z **czynnikiem siódmym** związane są dwa – często współwystępujące – rodzaje aktywności: słuchanie radia, muzyki oraz czytanie książek, czasopism, gazet.

W celu wyodrębnienia emerytów podobnie spędzających czas zastosowana została analiza skupień⁴. W jej wyniku osoby pobierające świadczenia emerytalne zostały podzielone na trzy tzw. skupienia. Pierwsze obejmuje połowę analizowanej grupy, a drugie i trzecie mniej więcej po jednej czwartej.

Tabela 4

	Osoby pobierające świadczenia emerytalne (N=266)
Skupienie I	50%
Skupienie II	26%
Skupienie III	24%

W tabeli 5 przedstawiona została częstość podejmowania różnych form aktywności przez emerytów zaklasyfikowanych do poszczególnych skupień. Okazuje się, że trzecie skupienie tworzą emeryci najbardziej aktywni, którzy częściej niż pozostali podejmują niemal wszystkie analizowane rodzaje aktywności. Z kolei do drugiego skupienia zaklasyfikowani zostali emeryci zdecydowanie najmniej aktywni – dotyczy to niemal wszystkich form spędzania czasu. Natomiast do pierwszego skupienia przypisani zostali emeryci umiarkowanie aktywni.

⁴ Analiza skupień przeprowadzona została na zmiennych zero-jedynkowych, gdzie „1” oznacza, że dana osoba podejmuje określony rodzaj aktywności (połączone zostały kategorie: „Tak, regularnie”, „Tak, od czasu do czasu”, „Tak, ale rzadko”), a „0” oznacza, że dana osoba nie podejmuje danego rodzaju aktywności. Zastosowano metodę k-średnich.

Od tej reguły są jednak pewne wyjątki. Wyróżnić należy rodzaje aktywności porównywalnie często podejmowane przez osoby zaliczone do trzeciego i pierwszego skupienia. Emeryci należący do trzeciego skupienia nieco rzadziej niż ci z pierwszego opiekują się wnukami (prawnikami), co zapewne można tłumaczyć ich większym zaangażowaniem w życie zawodowe⁵ oraz inne sposoby spędzania czasu. Do tej grupy należą również najmłodszy emeryci, którzy prawdopodobnie częściej niż przedstawiciele pozostałych skupień nie mają jeszcze wnuków bądź prawnuków. Ponadto seniorzy zaklasyfikowani do trzeciego skupienia porównywalnie często jak emeryci z pierwszego skupienia uprawiają działkę, ogród, odwiedzają krewnych poza miejscem zamieszkania, chodzą do kościoła, spotykają się ze znajomymi, przyjaciółmi w domu oraz oglądają telewizję.

Można również wyodrębnić rodzaje aktywności, które porównywalnie często podejmują emeryci należący do pierwszego i drugiego skupienia. Na ogół są to mało popularne sposoby spędzania czasu, takie jak: praca w charakterze wolontariusza, uczestniczenie w działalności jakiejś wspólnoty religijnej, w różnego rodzaju ciekawych zajęciach, kursach, nauka języków obcych, doksztalcanie się, uzupełnianie wiedzy, kwalifikacji.

Zwracają także uwagę formy aktywności charakterystyczne niemal wyłącznie dla skupienia trzeciego. Należy do nich zaliczyć aktywności związane z uczestnictwem w kulturze: chodzenie do kina, teatru, opery, na koncerty, do muzeów, galerii, na wystawy, podróżowanie po świecie, a ponadto doksztalcanie się, uzupełnianie wiedzy i kwalifikacji, naukę języków obcych, uczestniczenie w kursach i warsztatach.

Aktywnością najmniej różnicującą wyróżnione grupy emerytów jest oglądanie telewizji. Jest to jednocześnie najbardziej powszechny sposób spędzania czasu we wszystkich trzech skupieniach.

⁵ Zob. strukturę społeczno-demograficzną skupień – tabela 7.

Tabela 5

Rodzaje aktywności	Skupienie I	Skupienie II	Skupienie III
	Umiarkowanie aktywni emeryci	Najmniej aktywni emeryci	Najbardziej aktywni emeryci
	w procentach		
Pomoc dzieciom, członkom rodziny w ich działalności zarobkowej – w prowadzeniu gospodarstwa rolnego, firmy	32	10	44
Opieka nad wnukami/prawnukami	59	4	54
Pomoc dzieciom/rodzinie w prowadzeniu domu	36	20	47
Opieka nad współmałżonkiem, rodzicami lub inną osobą/osobami starszymi, chorymi, niepełnosprawnymi w rodzinie	24	10	33
Praca społeczna na rzecz innych ludzi, społeczności lokalnej, sąsiadów, parafii	8	0	35
Praca jako wolontariusz	2	0	6
Chodzenie do kościoła, uczestniczenie w mszach, nabożeństwach	87	65	89
Uczestniczenie w działalności jakiejś grupy, wspólnoty religijnej	8	6	14
Spotkania ze znajomymi, przyjaciółmi w domu	95	65	97
Spotkania ze znajomymi, przyjaciółmi poza domem	86	39	96
Poświęcanie czasu na swoje hobby, rozwijanie swoich zainteresowań	42	15	83
Oglądanie telewizji	99	94	100
Słuchanie radia, muzyki	85	57	97
Czytanie książek, czasopism, gazet	87	50	99
Korzystanie z komputera, internetu	12	1	71
Chodzenie do kina	8	0	73
Chodzenie do teatru, opery, na koncerty	6	0	79
Chodzenie do muzeów, galerii, na wystawy	6	1	81
Uprawianie działki, ogrodu	59	41	62
Chodzenie na spacer, piesze wycieczki	86	29	94
Uprawianie sportu: gimnastyki, chodzenie na basen, jeżdżenie na rowerze	31	6	75
Odwiedzanie rodziny, krewnych poza miejscem zamieszkania	90	35	95
Podróżowanie po kraju, zwiedzanie różnych miejsc	31	0	83
Podróżowanie po Europie i świecie	6	0	59
Uczestniczenie w różnych ciekawych zajęciach, kursach, takich jak: warsztaty z informatyki, ćwiczenia pamięci, uniwersytet trzeciego wieku	2	0	19
Nauka języków obcych	0	0	24
Dokształcanie się, uzupełnianie wiedzy, kwalifikacji	3	0	26

Okazuje się, że samoocena ilości wolnego czasu jest spójna z rzeczywistym zaangażowaniem w różnego rodzaju działania. Najbardziej aktywni emeryci – zaklasyfikowani do skupienia trzeciego – zdecydowanie częściej niż pozostali twierdzą, że

mają za mało wolnego czasu (24%), tylko nieliczni spośród nich deklarują, że mają go za dużo (10%). Z kolei najmniej aktywni emeryci – przypisani do skupienia drugiego – zdecydowanie częściej niż pozostali narzekają na zbyt dużą ilość wolnego czasu (34%), a problem zbyt małej ilości wolnego czasu praktycznie ich nie dotyczy (4%).

Tabela 6

Czy wydaje się Panu(i), że obecnie ma Pan(i) za dużo czy też za mało wolnego czasu?	Skupienie I	Skupienie II	Skupienie III	Ogółem
	Umiarkowanie aktywni emeryci	Najmniej aktywni emeryci	Najbardziej aktywni emeryci	
	w procentach			
Mam za mało wolnego czasu	14	4	24	14
Mam tyle wolnego czasu, ile mi potrzeba	67	61	67	65
Mam za dużo wolnego czasu, z którym nie wiem, co począć	20	34	10	21

Warto przeanalizować strukturę społeczno-demograficzną poszczególnych skupień, określić, kim są ci najbardziej aktywni emeryci, kim umiarkowanie aktywni, a kim najmniej aktywni seniorzy.

Wyodrębnione grupy emerytów znacząco różnią się pod względem cech społeczno-demograficznych.

Do **skupienia trzeciego** (*najbardziej aktywni emeryci*) zaklasyfikowani zostali emeryci najmłodszy, najlepiej wykształceni, najlepiej oceniający stan swojego zdrowia, znajdujący się w najlepszym położeniu materialnym. Przeciętny przedstawiciel tej grupy ma 63 lata. Ponadto do tego skupienia częściej niż do pozostałych należą kobiety, a także mieszkańcy miast oraz osoby pracujące zarobkowo.

Z kolei **skupienie drugie** (*najmniej aktywni emeryci*) grupuje emerytów najstarszych, najgorzej wykształconych, najgorzej oceniających swój stan zdrowia, znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji materialnej. Średnia wieku w tej grupie wynosi 74 lata. Dodatkowo do tego skupienia częściej niż do pozostałych zaliczają się mieszkańcy wsi.

Skupienie pierwsze (*umiarkowanie aktywni emeryci*) w porównaniu z dwiema pozostałymi grupami charakteryzuje się średnim natężeniem wyżej przedstawianych cech, tj. poziomu wykształcenia, zamożności, średniej wieku, oceny stanu zdrowia. Przeciętny przedstawiciel tego skupienia ma 68 lat.

Tabela 7. Struktura społeczno-demograficzna skupień

	Skupienie I	Skupienie II	Skupienie III	Ogółem
	Umiarkowanie aktywni emeryci	Najmniej aktywni emeryci	Najbardziej aktywni emeryci	
w procentach				
Płeć				
Mężczyźni	41	35	25	36
Kobiety	59	65	75	65
Wiek				
Do 64 roku życia	35	14	63	36
65-72 lata	37	28	27	32
73 lata i więcej	29	58	11	32
Wykształcenie				
Podstawowe	44	57	6	38
Zasadnicze zawodowe	29	24	16	24
Średnie/ wyższe	28	19	78	38
Ocena warunków materialnych				
Złe/średnie	68	83	61	70
Dobre	32	17	39	30
Miejsce zamieszkania				
Wieś	35	46	10	32
Miasto	65	54	90	68
Ocena stanu zdrowia				
Dobry	20	10	46	23
Ani dobry, ani zły	46	28	41	40
Zły	35	62	13	36
Praca zarobkowa				
Tak	6	6	29	11
Nie	94	94	71	89
Średnia liczba lat				
	68 lat	74 lata	63 lata	68 lat

★

★

★

Najpopularniejsze sposoby spędzania czasu na emeryturze to oglądanie telewizji, spotykanie się ze znajomymi lub przyjaciółmi w domu, chodzenie do kościoła, słuchanie radia, muzyki, a także czytanie książek, czasopism i gazet.

Okazuje się jednak, że pod względem sposobów spędzania czasu grupa emerytów nie jest jednorodna. Z uwagi na podobieństwo podejmowanych rodzajów aktywności została ona podzielona na trzy kategorie.

Jedną czwartą ogółu emerytów stanowią najbardziej aktywni seniorzy, którzy zdecydowanie częściej niż pozostali podejmują niemal wszystkie analizowane rodzaje aktywności. Zdecydowana większość tej grupy – w odróżnieniu od pozostałych – poświęca czas na swoje hobby, uczestniczy w kulturze, podróżuje po kraju i świecie, uprawia sport, korzysta z komputera i internetu. Należą do niej najmłodszy emeryci, najlepiej wykształceni, znajdujący się w najlepszym położeniu materialnym, najlepiej oceniający swój stan zdrowia. Średnia wieku w tej grupie wynosi 63 lata.

Jedna czwarta osób pobierających świadczenia emerytalne spędza czas w bardzo mało aktywny sposób. Głównymi rodzajami aktywności podejmowanymi przez tę grupę są: oglądanie telewizji, chodzenie do kościoła, spotkania ze znajomymi i przyjaciółmi w domu oraz słuchanie radia i muzyki. Tworzą ją najstarsi emeryci, najgorzej wykształceni, znajdujący się w najtrudniejszym położeniu materialnym, najgorzej oceniający swój stan zdrowia. Przeciętny przedstawiciel tej grupy ma 74 lata. Należy podkreślić, że spora część osób należących do niej deklaruje, że ma za dużo wolnego czasu, z którym nie wie, co począć. Bariery dla podejmowania przez nie aktywności jest, jak się wydaje, zły stan zdrowia i trudna sytuacja materialna – duża część omawianych form spędzania czasu wiąże się bowiem z jakimiś wydatkami.

Połowa emerytów spędza czas w umiarkowanie aktywny sposób. Przeciętny przedstawiciel tej grupy ma 68 lat i na tle dwóch pozostałych charakteryzuje się średnim poziomem wykształcenia, średnim poziomem zamożności, a także jako średni ocenia stan swojego zdrowia.

Opracowała
Małgorzata OMYŁA-RUDZKA